

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Науковий журнал

Випуск 35

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

Головний редактор:

Терешкінас Артурас – доктор соціальних наук, професор, професор кафедри соціології Університету імені Вітовта Великого (Каунас, Литовська Республіка)

Члени редакційної колегії:

Байша Кіра Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Херсонського національного технічного університету

Благуна Наталія Михайлівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Богуш Людмила Андріївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри менеджменту Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука

Бочелюк Віталій Йосипович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри Запорізького національного технічного університету

Галацин Катерина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови технічного спрямування № 2 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Козяр Микола Миколайович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної механіки, інженерної графіки та машинознавства Національного університету водного господарства та природокористування

Кочарян Артур Борисович – кандидат педагогічних наук, доцент, радник Міністра освіти і науки України

Кузьменко Ольга Степанівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізико-математичних дисциплін Льотної академії Національного авіаційного університету, старший науковий співробітник Національного центру «Мала академія наук України»

Невмержицька Олена Василівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Пермінова Владислава Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування Чернігівського національного технологічного університету

Пушкарьова Тамара Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, начальник відділу проектного управління ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України

Шапошникова Ірина Василівна – доктор соціологічних наук, професор, декан соціально-психологічного факультету Херсонського державного університету

Алісаускіене Мілда – доктор соціальних наук, професор, завідувач кафедри соціології Університету імені Вітовта Великого (Каунас, Литовська Республіка)

Гражієне Віталія – доктор педагогічних наук, завідувач відділу якості освіти Вільнюської академії мистецтв (Вільнюс, Литовська Республіка)

Конрад Яновський – PhD, ректор Економіко-гуманітарного університету у Варшаві (Варшава, Республіка Польща)

Електронна сторінка видання – www.innovpedagogy.od.ua

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Причорноморського науково-дослідного інституту
економіки та інновацій (протокол № 5 від 24.05.2021 року)

**Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»)
у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта,
013 – Початкова освіта, 014 – Середня освіта, 015 – Професійна освіта
(за спеціальностями), 016 – Спеціальна освіта)
відповідно до Наказу МОН України від 14.05.2020 № 627 (додаток 2)**

**Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International
(Республіка Польща)**

Науковий журнал «Інноваційна педагогіка» зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 22897-12797P від 02.08.2017 року)

Міжнародний цифровий ідентифікатор журналу: <https://doi.org/10.32843/2663-6085>

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату
за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Демянчук М.Р., Баб'як О.В., Палапа В.В. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОЛОГІЧНИХ, ОРГАНІЗАЦІЙНИХ, МЕТОДИЧНИХ АСПЕКТІВ ВИКОРИСТАННЯ СИМУЛЯЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ В МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ.....	84
Зайцева І.В., Гринюк С.П. СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ СВІДОМОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОТИДІЇ ПАНДЕМІЧНІЙ ТРИВОЗИ СЛУХАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ, ЄС ТА СВІТУ.....	88
Камінська М.М. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ДИРИГЕНТІВ ХОРУ.....	92
Козак Є.П., Зубрицький Б.Д., Денисовець А.П. ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ФОРМАТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	96
Козяр М.М., Островська Н.Д., Бопко І.З. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ РІЗНОГО ПРОФІЛЮ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ.....	101
Колечинцева Т.С. ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ФІЗИКИ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВИЩИХ МОРСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	105
Кузьменко Д.О. ПРОФЕСІЙНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЮРИДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ БАКАЛАВРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ.....	110
Набатов С.М. КРИТЕРІЇ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ ТА США.....	113
Petrenko V.O., Mykhailova L.Z. INTENSIFICATION OF EDUCATIONAL INTERACTION IN DISTANCE LEARNING FORMAT AT HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS.....	120
Саган О.В., Раєвська І.М., Блах В.С. МЕНТАЛЬНІ КАРТИ ЯК МЕТОД ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	125
Соїна І.Ю., Петрусенко Н.Ю., Максимова К.В. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ ФІТНЕС-ТРЕНЕРІВ.....	129
Чайка О.В. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ РІЗНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	133
Чучмій І.І., Каричковська С.П. ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ.....	138
Шевченко Ю.В., Биконя О.П. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ.....	142
Юник І.Д. СПЕЦИФІКА ПРЕЗЕНТАЦІЇ БРЕНДУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ.....	147
Юрков А.В. КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ.....	152

ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ
В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХTRAINING OF BACHELORS OF AGRICULTURAL PROFILE
IN EUROPEAN COUNTRIES

Стаття присвячена викладенню досвіду впровадження аграрної освіти в навчальну програму закладів вищої освіти провідних європейських країн для навчання студентів освітнього ступеня «бакалавр». Зокрема, аналізуються програми аграрної освіти університетів Великої Британії, Польщі й Данії, виокремлюються знання та навички, здобуті студентами в процесі здобуття освітнього ступеня «бакалавр» для формування професійної компетентності майбутнього фахівця аграрного профілю. Увага зосереджується на принципах організації освітньої діяльності студентів в обраних для дослідження закладах вищої освіти, зокрема на побудові навчальних модулів програм, які поєднують різні аспекти сільського господарства. Досліджено можливості використання досвіду аграрної освіти в навчальній діяльності університетів провідних європейських країн для розвитку аграрної освіти вітчизняних університетів, зокрема впровадження програм сільськогосподарського спрямування, на кшталт програми «Управління сільськогосподарським бізнесом із навчанням на виробництві» університету Редінг (Велика Британія). Відзначено, що вищезгадані програми для підготовки фахівців аграрного профілю мають практичну спрямованість і значущість для аграрного сектору економіки будь-якої країни світу. Накреслено перспективи використання досвіду провідних європейських країн у підготовці бакалаврів аграрного профілю у вивченні дисциплін сільськогосподарського спрямування студентами аграрних спеціальностей вітчизняних університетів. Виокремлено необхідні навички студентів-бакалаврів аграрного профілю для їх майбутньої кар'єри. Характеризовано специфіку обраних програм аграрного спрямування для підготовки бакалаврів закладів вищої освіти. Акцентовано на підходах до навчальної діяльності за програмами аграрної освіти, які спрямовані на поєднанні теоретичних знань і практичних навичок студентів-бакалаврів в управлінні сільськогосподарським виробництвом.

Ключові слова: аграрна освіта, аграрний сектор, освітній ступінь, бакалавр, заклад

вищої освіти, навчальна програма, професійна компетентність, сільськогосподарське виробництво, навички управління.

The article is devoted to highlighting the experience of introducing agricultural education in the curriculum of higher education institutions of leading European countries for the education of students with a bachelor's degree. In particular, the programs of agricultural education of the universities of Great Britain, Poland and Denmark are analysed, the knowledge and skills acquired by students are highlighted. The focus is on the principles of organizing the educational activities of students in the higher education institutions selected for research, in particular on the construction of educational modules of programs that combine different aspects of agriculture. Possibilities of using the experience of agricultural education in the educational activities of universities of leading European countries for the development of agricultural education of domestic universities, in particular the implementation of agricultural programs, such as the program "Management of agricultural business with on-the-job training", the University of Reading (Great Britain). It is noted that the above programs for the training of agricultural specialists have a practical focus and significance for the agricultural sector of the economy of any country in the world. Prospects for using the experience of leading European countries in the training of bachelors of agricultural profile in the study of agricultural disciplines by students of agricultural specialties of domestic universities are outlined. The necessary skills of bachelor students of agricultural profile for their future career are highlighted. The specifics of the selected agricultural programs for the training of bachelors of higher education are described. Emphasis is placed on approaches to educational activities in agricultural education programs, which are aimed at combining theoretical knowledge and practical skills of bachelor students in the management of agricultural production.

Key words: agricultural education, agricultural sector, educational degree, bachelor, institution of higher education, curriculum, professional competence, agricultural production, management skills.

УДК 378.4:63(4)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/35.28>

Чучмій І.І.,
викладач кафедри української
та іноземних мов
Уманського національного університету
садівництва

Каричковська С.П.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри української
та іноземних мов
Уманського національного університету
садівництва

Постановка проблеми в загальному вигляді. Аграрна промисловість стрімко розвивається в сучасному світі. Наразі умови глобального карантину змінюють пріоритети в освіті – постає необхідність у фахівцях аграрного профілю, потрібних для організації роботи з виробництва харчової продукції на фермерських господарствах. Європейські країни лідирують у впровадженні основ аграрної освіти в навчальну програму університетів для підготовки висококваліфікованих фахівців, яких потребує аграрна галузь. Особливу увагу відведено вивченню предметів аграрного профілю з навчанням аграрних

технологій та інновацій, оскільки сучасні технології сільськогосподарського виробництва важко переоцінити – від використання сучасних систем дренажу до безпілотних тракторів.

У контексті інноваційного розвитку європейських країн в аграрній галузі важливою є роль України як провідної аграрної країни-сусіда. Оскільки у світі гостро постає продовольча потреба, то Україна може розвивати нові ринки збуту своєї сільськогосподарської продукції; саме тому важливою є підготовка фахівців аграрної галузі – від агрономів і ветеринарів до менеджерів та економістів.

Вищезазначене визначає актуальність питання підготовки фахівців аграрного профілю не лише в європейських країнах, але й в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти підготовки бакалаврів аграрного профілю в закладах вищої освіти розглядаються багатьма вітчизняними й зарубіжними науковцями. Зокрема, аграрну освіту бакалаврів досліджували такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як А. Найдьонова, В. Каричковський, Н. Антіпова, С. Заскалета, А. Загородня, О. Гарсія, М. Мюлдер, Г. Куппер, Ж. Мартінез, Т. Ланс, Р. Весселінк та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проаналізувавши наукову літературу з питань аграрної освіти в провідних європейських країнах, можемо зазначити, що досвід підготовки бакалаврів аграрного профілю в європейських країнах вивчався вітчизняними науковцями не досить.

Мета статті. З огляду на означене, метою статті є викладення теоретико-практичного досвіду впровадження спеціалізованої аграрної освіти для бакалаврів аграрного профілю в процесі навчання студентів освітнього ступеня «Бакалавр» у провідних європейських країнах (Британія, Польща, Данія).

Виклад основного матеріалу. Програми підготовки фахівців аграрного профілю в провідних європейських країнах характеризуються спільними й відмінними рисами.

Зокрема, А. Найдьонова стверджує, що сільськогосподарська освіта Великої Британії охоплює вивчення як прикладних наук (біології, хімії, фізики), так і принципів управління бізнесом, і спрямовується на забезпечення опанування студентами теоретичними знаннями й набуття ними навичок із цих дисциплін, необхідних для практичного впровадження в аграрно-економічне середовище держави. Дослідниця наголошує на тому, що використання наукових і бізнесових принципів у процесі розв'язання стратегічних проблем аграрного сектора має концептуальну значущість для розвитку держави й суспільства, особливо в економічному секторі й соціальній сфері. Тому економічний простір Великої Британії передбачає інтегративну спрямованість функціонування агропромислового комплексу й вищої освіти з метою розв'язання стратегічних проблем, у тому числі формування висококваліфікованого кадрового забезпечення, здатного до постійного самовдосконалення та професійного зростання [4].

Зокрема, у Великій Британії підготовка фахівців аграрного профілю проводиться в коледжах та університетах за програмами аграрної освіти. Прикладом може слугувати навчальний план університету Редінг, в якому пропонуються дві програми освітнього ступеня «бакалавр»: «Сільське господарство» й «Управління сільськогосподарським бізнесом із навчанням на виробництві».

Програма аграрної освіти університету Редінг освітнього ступеня «бакалавр» «Сільське господарство» при Школі сільського господарства, політики й розвитку складається з модулів, пов'язаних із різними аспектами сільського господарства Об'єднаного Королівства, як-от «Вступ до сільськогосподарської та промислової систем», «Британське сільське господарство на практиці», «Принципи садівництва», «Харчовий ланцюг Об'єднаного Королівства», «Вступ до маркетингу», «Вступ до менеджменту» тощо.

Навички, які здобувають студенти освітнього ступеня «бакалавр» університету Редінг, важливі в розвитку майбутньої кар'єри. Зокрема, програма «Сільське господарство» сприяє засвоєнню сучасних знань ведення сільського господарства у XXI столітті, набуттю фундаментальних навичок у межах сільськогосподарського сектору виробництва й ознайомлює з останніми тенденціями світової промисловості [5, с 83].

Цілями модуля «Вступ до сільськогосподарської та промислової систем» є забезпечення знань студентів про: соціальні, економічні й екологічні чинники, які впливають на виробництво продуктів харчування та їх збереження; ключові політичні й економічні фактори, які діють на забезпечення Європи продуктами харчування; чинники впливу на виробництво харчових продуктів і ймовірні зміни в постачанні продукції в майбутньому; розуміння тенденцій в аграрній системі; зміни в глобальному кліматі та їх вплив на рослинні системи; системи, що належать до сфери агропромислового комплексу; приклади ведення широкої політики обговорення проблем галузі.

У британському університеті Ноттінгем бакалаврам також пропонується програма «Сільське господарство», яка є науковим прикладним напрямом сільськогосподарського виробництва в поєднанні з навичками управління та маркетингу, необхідними для керівництва успішним сільськогосподарським бізнесом. Студенти в процесі навчання за програмою отримують знання з рослинництва й тваринництва, управління сільськогосподарським виробництвом і використанням ресурсів. По закінченню програми студенти отримують навички ведення бізнесу й маркетингу, які є необхідними для управління сільськогосподарською системою найефективнішим способом [5, с. 84].

Проаналізувавши програми аграрної освіти «Сільське господарство» університетів Редінг і Ноттінгем, можемо зазначити, що тематика модулів в університеті Ноттінгем ширша, оскільки останній готує фахівців широкого аграрного профілю для світових систем агросектору. Університет Редінг своєю чергою зосереджений на підготовці спеціалістів аграрного профілю для галузі сільського господарства Об'єднаного Королівства.

Необхідно також відзначити, що студенти вищезазначених закладів вищої освіти мають можливість проходити практику на фермах, зокрема в кампусі Саттон Бонінгтон, на комерційних фермах та у Центрі молочної промисловості Великої Британії.

Розглядаючи досвід Польщі в підготовці бакалаврів аграрного профілю, необхідно звернутися до вітчизняного дослідника В. Каричковського, який розглядає у своїй праці ЗВО Польщі, що готують фахівців аграрного профілю за напрямом «Менеджмент» та «Управління та виробництво продукції».

Дослідник зазначає, що у Варшавському сільськогосподарському університеті навчання проводять за єдиним напрямом підготовки «Менеджмент», у Краківському аграрному університеті також за одним напрямом підготовки «Економіка – менеджмент в агробізнесі», а в Люблінському університеті природничих наук «Управління та виробництво продукції» – за освітньою програмою «Управління та виробництво в харчовій промисловості» [3, с. 286].

С. Заскалета розглядає систему професійної підготовки фахівців аграрної галузі на прикладі Краківського аграрного університету, який на ступінь бакалавра готує фахівців за такими спеціальностями: сільське господарство екологічного управління економіки (перший цикл) і сільське господарство екологічної економіки; факультет тваринництва готує бакалаврів зі спеціальностей біологія рибальства й тваринництва (перший цикл) і рибальство й тваринництво (другий цикл), тваринництво, біологія репродукції тварин, рибне господарство й захист водного середовища; факультет садівництва пропонує ступінь бакалавра зі спеціальностей агроекологія та захист рослин садівництва [2, с. 262–263].

Дослідниця зазначає, що професійна підготовка фахівців аграрної галузі в Польщі здійснюється як у рамках довузівської освіти, так і на рівні університетської освіти, а студенти надають перевагу отриманню сільськогосподарської освіти в закладах вищої освіти [3, с. 264].

Університети Данії готують студентів із восьми бакалаврських програм аграрної освіти, це, зокрема, такі провідні університети країни, як Копенгагенський та Орхуський університети. Так, програма бакалавра в галузі сільського господарства Орхуського університету передбачає отримання знань у галузі сільського господарства. До них належать лісове господарство, управління фермами й продаж сільськогосподарської продукції. Вищеозначені університети також пропонують спеціалізацію з таких предметів, як тваринництво, сільськогосподарська техніка, ґрунтознавство, сільськогосподарський бізнес, захист рослин, харчова наука тощо. Завдання студентів-бакалаврів залежать від обраної ними спеціалізації навчання,

наприклад, бакалавр-інженер сільського господарства проектує та контролює сільськогосподарські машини й виробничі операції, тоді як бакалаври управління сільськогосподарським бізнесом забезпечують організацію виробничого процесу, відповідно, студенти, які бажають стати керівниками ферм, навчаються, як координувати діяльність фермерських господарств, контролювати персонал і визначати зміни в процедурі ведення сільського господарства [6].

Досвід провідних європейських країн корисний для впровадження в систему аграрної освіти України. Згідно з В. Каричковським необхідно відводити перші навчальні семестри на проходження навчально-виробничої практики у вітчизняних ЗВО, що є важливим моментом у процесі підготовки висококваліфікованого фахівця та дозволяє закріпити й розширити обсяг знань, отриманих під час навчання в бакалавраті; формує практичний досвід майбутнього фахівця та є основою для вдосконалення умінь і навичок управління у сфері агропромислового виробництва [3, с. 428].

Дослідник вважає доцільним запровадження такого досвіду у вітчизняну практику підготовки висококваліфікованих фахівців сфери управління агровиробництвом і спрямовує на вивчення нових навчальних дисциплін, які зумовлюють сучасні виклики суспільства, як «Управління знаннями», «Інтегрована система менеджменту», «Екологічний менеджмент», «Етика в менеджменті», «Автоматизовані інформаційні технології в менеджменті» тощо [3, с. 428–429].

Водночас Н. Антіпова зазначає, що українським аграрним ЗВО необхідне впровадження компетентнісного підходу, наголошуючи на творчому переосмисленні практик фахової підготовки, що давно існують у ЗВО під час формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Тому компетентнісним вона називає підхід, що спрямований на здатність особистості ефективно здійснювати певну професійну діяльність і вміння розв'язувати проблеми за допомогою одержаних знань і досвіду [1, с. 55].

Висновки. Вищезазначене дозволяє дійти висновків, що підготовка бакалаврів аграрного профілю в провідних європейських країнах спрямована на фахівців із галузей сільського господарства й ставить перед собою цілі надання студентам необхідних знань, умінь і навичок професійної кар'єри з урахуванням компетентнісного підходу в навчанні. Поєднання теоретичних знань і практичних підходів до використання професійних знань та умінь, здобутих бакалаврами в процесі навчання, надає широкі можливості для подальшого отримання освітнього ступеня «магістр» із сільськогосподарських наук і відкриває перспективи подальшого розвитку в галузі.

Досвід європейських країн є суттєвим у впровадженні нових галузевих дисциплін в аграрну освіту українських ЗВО.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антіпова Н.П. Формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 ; Київ. нац. ун-т М.П. Драгоманова. Київ, 2020. 311 с.
2. Заскалета С.Г. Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу : монографія. Миколаїв : Іліон, 2013. 500 с.
3. Каричковський В.Д. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх менеджерів в університетах аграрного профілю: порівняльний аналіз : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 ; Київ. нац. ун-т М.П. Драгоманова. Київ, 2018. 499 с.
4. Найдьонова А.В. Особливості змісту підготовки аграріїв в британських ВНЗ. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2017. № 2. URL: <http://journals.urau.ua/apppfo/article/view/112790> (дата звернення: 01.05.2021).
5. Чучмій І.І. Підготовка фахівців аграрного профілю в системі вищої освіти: зарубіжний досвід. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ ; Вінниця, 2012. Вип. 30. С. 82–85.
6. Aarhus University. Bachelor's program. URL: <https://www.usnews.com/education/best-global-universities/aarhus-university-502125> (дата звернення: 06.05.2021).
7. Garcia A. Professional Training : analysis of student teachers in French agricultural education during their practical work experience. URL: https://www.researchgate.net/publication/280791842_Professional_Training_analysis_of_student_teachers_in_French_agricultural_education_during_their_practical_work_experience/citation/download (дата звернення: 07.05.2021).
8. Lans T., Wesselink R., Biemans H.J.A., Mulder M. Work-Related Lifelong Learning for Entrepreneurs in the Agri-Food Sector. *International Journal of Training and Development*. 2004. № 8, 1. P. 73–89.
9. Mulder M., Kupper H. The Future of Agricultural Education: The Case of the Netherlands. *The Journal of Agricultural Education and Extension*. 2012. No. 12:2. P. 127–139. DOI: 10.1080/13892240600861658.
10. Martinez J.-M. Science and agricultural education in the Académie de Montpellier male teacher training colleges (1880–1905). *Histoire de l'éducation*, 2019/2. No. 152. P. 11–35. DOI: 10.4000/histoire-education.4611.